

บทที่ 4

การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพต่อชุมชนจากการที่ หลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก

การศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาผลกระทบจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งวิธีการในเชิงปริมาณด้วย การใช้แบบสอบถาม และวิธีการในเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์บุคคลในแวดวงต่าง ๆ ได้แก่ ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเก่าหรือเขตอนุรักษ์ (ZPP-UA) ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตประวัติศาสตร์ล้อมรอบศูนย์กลาง (ZPP-UB) เจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่นหลวงพระบาง พระสงฆ์ที่อาศัยในศาสนสถานภายในเขตอนุรักษ์ กลุ่มองค์กรพัฒนาภาคเอกชน และนักท่องเที่ยวและบุคคลที่เคยเดินทางมาที่หลวงพระบางในช่วงก่อนปี 1998 หรือช่วงปี 1998-2001

ในการใช้แบบสอบถาม ได้สุ่มตัวอย่างผู้ที่อาศัยในเขตอนุรักษ์เมืองเก่า (ZPP-UA) ซึ่งส่วนใหญ่อยู่บริเวณถนนสายกลางเส้นหลักคือ ถนนสักกะลินและสี่สะพานวง ทั้งที่มีบ้านติดกับถนนใหญ่และที่อยู่ในซอย จำนวน 62 หลัง¹ (จากการเก็บแบบสอบถามครั้งที่ 1 = 34 ชุด , ครั้งที่ 2 = 28 ชุด) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีหลากหลายอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายและทำกิจการในด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว (76%) อย่างเช่น ร้านขายสินค้าพื้นเมืองและขายของที่ระลึก บางอาคารดัดแปลงบ้านเพื่อเป็นเรือนพักสำหรับนักท่องเที่ยว ทำร้านอาหาร ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านอัดรูป ธุรกิจท่องเที่ยว นอกจากนี้ก็ยังมีนักศึกษา พนักงานรัฐ เกษตรกรและคนเชิดหุ่นกระบอก เย็บผ้า เป็นต้น

อาคารที่ได้มีการปรับปรุงซ่อมแซมก็คืออาคารที่ได้ใช้ประโยชน์ในด้านค้าขาย และกิจการที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งกระทำในช่วงปี 1998 – 2001 และในจำนวนนี้มีบางอาคารให้ผู้อื่นเช่าทำกิจการค้าขาย (มีจำนวน 5 หลังและผู้เช่ามาจากเวียงจันทน์)

¹ ปัญหาในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามคือ

1. การได้รับการตอบรับน้อย ในกรณีเดินยื่นแบบสอบถามทั้งไว้แต่ละบ้าน และวันรุ่งขึ้นจึงไปเก็บแบบสอบถามเหล่านั้น โดยจากวิธีการนี้จะได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาประมาณ 30%

2. ในกรณีของการทำแบบสอบถามด้วยการที่ผู้รวบรวมข้อมูลเป็นคนถามเอง ได้สร้างความกังวลใจและความหวาดระแวงกับผู้ตอบบางคน และสำหรับบางคนที่ตอบคำถาม ก็เป็นไปได้สำหรับการตอบที่เป็นไปในทางบวกมากกว่าเป็นไปในทางลบ

3. ข้อจำกัดเรื่องเวลาและงบประมาณ (การเก็บแบบสอบถามครั้งที่หนึ่งใช้เวลา 1 อาทิตย์ในเดือนตุลาคม 2002 ผู้เก็บแบบสอบถาม 2 คน , ครั้งที่สองใช้เวลา 1 อาทิตย์ในเดือนธันวาคม 2002 ผู้เก็บแบบสอบถาม 1 คน)

เพื่อประกอบการอธิบายผลของการวิเคราะห์ข้อมูลที่จะได้นำเสนอในบทนี้ได้ชัดเจน และง่ายต่อความเข้าใจมากขึ้น แผนที่ 2 ได้แสดงถึงขอบเขตบริเวณของการเก็บข้อมูลทั้งแบบ สอบถามและการสัมภาษณ์บุคคลโดยเน้นในเขตอนุรักษ์

4.1 การรับรู้ของคนหลวงพระบางต่อการเป็นเมืองมรดกโลก

ตาราง 7 แสดงจำนวนคนในระดับการรับรู้ที่ต่างกันต่อการที่หลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก

ที่	สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชน	ระดับของการรับรู้(จำนวนคน %)			หมายเหตุ (ไม่ตอบ)
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
1.	เข้าใจความหมายของคำว่ามรดกโลก	43.55	33.87	19.35	3.23
2.	เข้าใจเหตุผลของการตั้งอนุรักษ์เมืองหลวงพระบาง	51.61	29.03	14.52	4.84
3.	ทราบกฎระเบียบของการเป็นมรดกโลก	33.87	33.87	29.09	3.23
4.	ทางการได้มีการบอกกล่าวให้ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์	46.77	29.09	17.74	6.45
5.	ได้รับข่าวสารการเป็นมรดกโลกก่อนปี 1998	29.09	9.68	43.55	17.74

ในการรับรู้ต่อการเป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพระบาง (ผู้ตอบแบบสอบถาม 62 คนเป็น ชาย 33 คน หญิง 29 คน อายุ 0-20 ปี = 2 คน, 21-40 ปี = 35 คน, 41-60 ปี = 19 คน ,อายุมากกว่า 60 ปี = 6 คน ในจำนวนนี้ 54 คนเป็นคนหลวงพระบางและ 5 คนย้ายมาจากเวียงจันทน์และ 3 คนมาจากไชยะบุรี) ส่วนใหญ่ค่อนข้างเข้าใจความหมายของคำว่ามรดกโลก(43.55%= มีการรับรู้มาก,33.87%= มีการรับรู้ปานกลาง) เข้าใจเหตุผลของการตั้งอนุรักษ์เมืองหลวงพระบาง เพราะ ว่าทางการก็ได้มีการบอกกล่าวต่อชุมชนในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ (46.77%= มีการรับรู้มาก, 29.09%= มีการรับรู้ปานกลาง) แต่ในเรื่องของกฎระเบียบของการเป็นเมืองมรดกโลกนั้นยังมีคนจำนวนไม่น้อยที่คิดว่าตนเองไม่ทราบรายละเอียด ที่รับรู้กันโดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ถ้าพวกเขาต้องการจะซ่อมแซมหรือปรับปรุงบ้าน จะต้องไปแจ้งต่อห้องการมรดกก่อน ใน เรื่องของเหตุผลของการที่จะตั้งอนุรักษ์หลวงพระบางนั้น หลายคนให้ความเห็นว่าเป็นประโยชน์ ในเรื่องของการท่องเที่ยว

4.2 ผลกระทบจากการเป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพระบาง

- ด้านเศรษฐกิจ

ตาราง 8 แสดงจำนวนคนในระดับความคิดเห็นที่ต่างกันในด้านผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ที่	ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ	ระดับความคิดเห็น(จำนวนคน %)			หมายเหตุ (ไม่ตอบ)
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
1.	คิดว่าการเป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพระบางมีส่วนทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มมากขึ้น	75.81	17.74	1.61	4.84
2.	การมีนักท่องเที่ยวเข้ามามากทำให้คนท้องถิ่นมีงานทำมากขึ้น	87.10	3.23	3.23	6.45
3.	การเป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพระบางส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ	83.87	9.67	0	6.45
4.	การกำหนดบังคับใช้วัสดุในการซ่อมแซมอาคารทำให้เป็นการระดมรายจ่ายของครอบครัวมากขึ้น	56.45	29.09	4.84	9.68

กลุ่มคนที่ตอบแบบสอบถามนั้น 76% ประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจในการให้บริการกับนักท่องเที่ยว (ผู้ตอบแบบสอบถาม 62 คนเป็นชาย 33 คน หญิง 29 คน อายุ 0-20 ปี = 2 คน, 21-40 ปี = 35 คน, 41-60 ปี = 19 คน ,อายุมากกว่า 60 ปี = 6 คน ในจำนวนนี้ 54 คนเป็นคนหลวงพระบางและ 5 คนย้ายมาจากเวียงจันทน์และ 3 คนมาจากไชยะบุรี) ดังจะเห็นว่าพวกเขามีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการที่หลวงพระบางได้เป็นเมืองมรดกโลก ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวนำเงินตรามาจับจ่ายใช้สอย (75.81%= เห็นด้วย) ทั้งยังก่อให้เกิดการลงทุนในธุรกิจหลายประเภท ในผลต่อเนื่องกันเป็นทั้งเรื่องของการที่ทำให้คนท้องถิ่นในอาชีพการผลิตสินค้าอย่างเช่นการทอผ้าเย็บผ้าได้มีงานทำมากขึ้น (87.10%= เห็นด้วย) ในลักษณะของผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับนี้ ทำให้เป็นแนวโน้มในการมองภาพรวมทางเศรษฐกิจของประเทศว่าในการที่พวกเขามีรายได้เพิ่มมากขึ้น ย่อมหมายถึงระบบเศรษฐกิจของทั้งประเทศดีขึ้นไปด้วย

ในส่วนของค่าใช้จ่ายที่เป็นภาระเพิ่มขึ้นมาจากข้อกำหนดทางด้านกายภาพของกฎระเบียบตัวเมือง ที่เป็นที่รับรู้กันคือเรื่องการบังคับใช้วัสดุในการซ่อมแซมอาคาร อย่างกรณีการกำหนดให้ใช้ดินขอมุงหลังคา ชาวบ้านจะต้องจ่ายแพงขึ้น เพราะราคาของดินขอมันแพงกว่าราคาของสังกะสี ข้อกำหนดเช่นนี้มากกว่าครึ่งของผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า เป็นการระดมรายจ่ายของครอบครัวที่เป็นเจ้าของอาคารที่ต้องจ่ายเงินกับค่าวัสดุก่อสร้างมากขึ้น (56.45 %= เห็นด้วย)

- ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ตาราง 9 แสดงจำนวนคนในระดับความคิดเห็นที่ต่างกันในด้านผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

ที่	ผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น(จำนวนคน %)			หมายเหตุ (ไม่ตอบ)
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
1.	การเป็นเมืองมรดกโลกทำให้คนท้องถิ่นเปลี่ยนอาชีพ	64.52	19.35	8.06	8.06
2.	นโยบายการอนุรักษ์ของทางการเช่น เรื่องการแต่งกาย เป็นเรื่องดีต่อวัฒนธรรม	85.48	3.23	1.61	9.68
3.	คิดว่ารูปแบบของตัวอาคารรวมทั้งวัสดุที่กำหนดให้ซ่อมแซมตามกฎหมายของการเป็นมรดกโลก คือเอกลักษณ์ของหลวงพระบาง	67.74	20.97	0	11.29
4.	การที่วัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาพร้อมการเปิดกว้างต่อการท่องเที่ยวส่งผลให้วัยรุ่นในหลวงพระบางสนใจวัฒนธรรมประเพณีแบบเดิม(อย่างเช่น การไปทำบุญที่วัด ความสนใจในเทศกาลประเพณีต่าง ๆ ฯลฯ) น้อยลง	24.19	22.58	45.16	8.06
5.	การที่ต้องมีผู้เชี่ยวชาญชาวฝรั่งเศสเข้ามาจัดการด้านภูมิสถาปัตยกรรมและสร้างกฎระเบียบของเมืองถือเป็นเรื่องดี	33.87	40.32	8.06	17.74

ในวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางเศรษฐกิจ (ผู้ตอบแบบสอบถาม 62 คนเป็นชาย 33 คน หญิง 29 คน อายุ 0-20 ปี = 2 คน, 21-40 ปี = 35 คน, 41-60 ปี = 19 คน ,อายุมากกว่า 60 ปี = 6 คน ในจำนวนนี้ 54 คนเป็นคนหลวงพระบางและ 5 คนย้ายมาจากเวียงจันทน์และ 3 คนมาจากไชยะบุรี) การเป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพระบางที่ได้ทำให้เกิดการประกอบการด้านค้าขายและธุรกิจการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งได้ส่งผลทำให้คนจำนวนหนึ่งมีอาชีพหรือเปลี่ยนอาชีพ (64.52%= เห็นด้วย) ในกรณีนี้แม่บ้านคนหนึ่งได้บอกว่าเมื่อก่อนเป็นพยาบาล แต่ต่อมาได้มาทำร้านค้าของตนเองและยังต้องดูแลครอบครัวด้วย จึงจำเป็นที่จะต้องหยุดงานในด้านการเป็นพยาบาลเพื่อมาดูแลร้านค้าและดูแลครอบครัวได้เต็มที่

ถ้าถามถึงเรื่องทางวัฒนธรรมกับคนหลวงพระบาง จะพบว่าสิ่งหนึ่งและสิ่งแรกที่คนนึกถึงกันคือเรื่องการแต่งกาย โดยเฉพาะการนุ่งซิ่นของผู้หญิง ซึ่งนโยบายการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมในเรื่องการแต่งกายนี้คนส่วนใหญ่จะเห็นด้วย (85.48%) ซึ่งก็สอดคล้องกับความเห็นของกลุ่มคนที่ทำงานในสหพันธ์แม่หญิงลาวที่เห็นด้วยกับการนุ่งซิ่นของผู้หญิงในศาสนสถานและสถานที่สำคัญ

ต่าง ๆ เพราะการแต่งกายแบบนี้ได้ปฏิบัติกันมานานจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ ในเรื่องทางวัฒนธรรมอื่น ๆ อย่างเช่น การไปทำบุญที่วัด การให้ความสนใจในเทศกาลประเพณีต่าง ๆ ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ตอบ (45.16%) เห็นว่าไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในความเปลี่ยนแปลงอันนี้มีจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่ค่อยแน่ใจ (22.58%) เพราะวัฒนธรรมจากต่างชาติ โดยเฉพาะวัฒนธรรมตะวันตกได้หลั่งไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่อง และบรรดาวัยรุ่นก็มีแนวโน้มการยอมรับอย่างเช่นในเรื่องการแต่งกาย การทำทรงผม ฯลฯ

ในด้านมุมมองเรื่องเอกลักษณ์ทางกายภาพของตัวเมืองหลวงพระบาง การกำหนดรูปแบบอย่างที่เป็นหน่วยงาน(ห้องการมรดก) ได้ดำเนินการอนุรักษ์ตามรูปแบบเดิม และการกำหนดรูปแบบในอาคารใหม่ คนส่วนใหญ่ให้การยอมรับว่าเป็นเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง(67.74%)

ทางด้านทัศนคติของคนหลวงพระบางต่อชาวฝรั่งเศสนั้น ได้เป็นที่น่าสังเกตว่ามีจำนวนเกือบครึ่งหนึ่ง (40.32%) ที่ไม่แน่ใจว่าการที่ผู้เชี่ยวชาญชาวฝรั่งเศสเข้ามาจัดการด้านภูมิสถาปัตยกรรมและสร้างกฎระเบียบของเมืองถือเป็นเรื่องที่ดี และก็มีจำนวนไม่น้อยที่ไม่ตอบคำถามนี้ (17.74%) ในทัศนคติต่อชาวฝรั่งเศสมีบางคนขยายความเพิ่มเติมว่า

“ไม่ค่อยชอบมรดกโลก ไม่ชอบฝรั่งเศส สมัยก่อนเคยรบกับฝรั่งเศส”

(ชายเกษียณอายุ)

“ฝรั่งเศสไม่ค่อยเข้าใจวัฒนธรรมลาวเท่าที่ควร ว่าแท้จริงแล้วเป็นอย่างไร และมีปัญหาเรื่องการซ่อมแซมบ้านให้เหมือนเก่าและการซ่อมแซมบ้านก็มีราคาแพง”

(ธุรกิจการท่องเที่ยว)

- ความรู้สึกของคนในท้องถิ่น

ตาราง 10 แสดงจำนวนคนในระดับความพึงพอใจที่ต่างกันในการรู้สึกของคนในท้องถิ่น

ที่	ความรู้สึกต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน	ระดับความพึงพอใจ(จำนวนคน %)			หมายเหตุ (ไม่ตอบ)
		พอใจ	เฉยๆ	ไม่พอใจ	
1.	ความรู้สึกของการมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเดินเที่ยวชมเมือง	51.61	37.10	3.23	8.06
2.	การได้ใช้ประโยชน์จากตัวอาคารที่ท่านเป็นเจ้าของ	62.90	24.19	0	12.90
3.	การดำเนินชีวิตในแต่ละวันตั้งแต่หลวงพระบางกำหนดเขตและกฎระเบียบภายใต้การอนุรักษ์	46.77	37.10	8.06	8.06

ด้านความรู้สึกของคนหลวงพระบางกับนักท่องเที่ยว (ผู้ตอบแบบสอบถาม 62 คนเป็นชาย 33 คน หญิง 29 คน อายุ 0-20 ปี = 2 คน, 21-40 ปี = 35 คน, 41-60 ปี = 19 คน ,อายุมากกว่า 60 ปี = 6 คน ในจำนวนนี้ 54 คนเป็นคนหลวงพระบางและ 5 คนย้ายมาจากเวียงจันทน์และ 3 คนมาจากไชยะบุรี) ส่วนใหญ่จะเคยชินกับนักท่องเที่ยว โดยประมาณครึ่งหนึ่งรู้สึกพอใจที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเดินในหลวงพระบาง(51.61%) ในขณะที่คนจำนวนหนึ่งจะรู้สึกเฉย ๆ (37.10%) และก็มีอยู่บ้างที่ไม่ชอบให้นักท่องเที่ยวเข้ามา มาก ๆ (3.23%)

ในเรื่องของผลประโยชน์ที่จะได้จากตัวอาคาร ซึ่งอาจจะเป็นด้วยกิจการใดกิจการหนึ่ง โดยส่วนใหญ่ (62.90%) ได้ประโยชน์จากอาคารที่ตนเองเป็นเจ้าของ และในการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปในการรอบการอนุรักษ์เมืองหลวงพระบาง ประมาณครึ่งหนึ่งพอใจ (46.77%) และอีกจำนวนหนึ่งรู้สึกธรรมดา (37.10%) กับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้

ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม มีผู้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้

- “ต่างประเทศเข้ามามากขึ้น 1.สร้างรายได้ให้ชาติและประชาชน
2.ทำให้รู้จักวัฒนธรรมและธรรมชาติของหลวงพระบาง
3.นำเทคโนโลยีมาให้”

(พนักงานรัฐ)

“ถ้าเป็นไปได้ ควรกำหนดเขตมรดกโลกแค่เขตใดเขตหนึ่ง ไม่ควรกำหนดทั้งหมด”

(ค้าขาย)

“การเป็นเมืองมรดกโลกเป็นสิ่งที่ดี ทำให้หลายอย่างดีขึ้น”

(พนักงานรัฐ)

“นักท่องเที่ยวถูก วิจารณ์”

(ค้าขาย)

“การเป็นเมืองมรดกโลก นับว่าเป็นสิ่งที่ดี ทำให้หลายอย่างดีขึ้น”

(ค้าขาย)

“เวลาซ่อมแซมบ้านต้องเสนอมรดกโลกก่อน”

(คำชาย)

“การที่หลวงพระบางได้เป็นเมืองมรดกโลกถือว่าดี เพราะทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามามาก ทำให้มีรายได้ดีขึ้น แต่อยากจะให้แก้ไขในเรื่องของการซ่อมแซมบ้าน เพราะการทำให้เป็นแบบเรือนของประเทศฝรั่ง ทำให้ผู้มีรายได้น้อยไม่สามารถทำได้เพราะค่าใช้จ่ายแพง”

“การได้เป็นเมืองมรดกโลกถือว่าน่าพอใจ แต่ความไม่สะดวกนั้นเกี่ยวกับเรื่องการสร้างและซ่อมแซมบ้านที่ต้องถามหืองการมรดกก่อน ซึ่งก็จะต้องทำตามแบบของหืองการมรดก ซึ่งก็อยากจะให้อนุญาตและมีความเห็นใจกับความต้องการของเรา”

(คำชาย)

4.3 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่มีต่อวิถีชีวิตของผู้คน

การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของหลวงพระบางมาจากหลายปัจจัย ซึ่งได้แก่ ปัจจัยจากหน่วยงานที่มีอำนาจรับผิดชอบ ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ของตัวเมือง และปัจจัยด้านพื้นที่ใช้สอยอันเกี่ยวข้องกับเรื่องทางวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยหลักเหล่านี้ได้ครอบคลุมวิถีชีวิตของชาวหลวงพระบางที่กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีทางการอนุรักษ์

1) ปัจจัยจากหน่วยงานที่มีอำนาจรับผิดชอบ

การเป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพระบาง ไม่เพียงแต่เป็นความรับผิดชอบโดยตรงของคณะกรรมการท้องถิ่นอย่าง “หืองการมรดก” ที่ปัจจุบันแยกเป็นหน่วยงานอิสระจากหืองการข่าวและวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ระบบการบริหารโดยภาพรวมนั้นได้เชื่อมโยงหลายหน่วยงานให้เข้ามามีส่วนร่วม อาทิเช่น การเคหะผังเมือง การคมนาคมขนส่งไปรษณีย์และการก่อสร้าง เป็นต้น ความเกี่ยวพันของหน่วยงานเห็นได้จากการยื่นคำร้องในเรื่องของการก่อสร้าง อย่างถ้าต้องการสร้างใหม่จะต้องไปยื่นเรื่องที่คณะกรรมการการปลูกสร้าง ซึ่งจะขึ้นอยู่กับหน่วยงานด้านคมนาคมขนส่งไปรษณีย์และการก่อสร้าง ซึ่งในหน่วยงานนี้หืองการมรดกก็เป็นหนึ่งในคณะกรรมการ แต่ถ้าเป็นการปรับปรุงซ่อมแซมบ้านเล็กน้อย ชาวบ้านจะสามารถไปยื่นคำร้องเสนอต่อหืองการมรดกได้โดยตรง

สิ่งที่ต้องการมรดกถือเป็นแผนงานเร่งด่วนในช่วงเวลานี้คือ การขึ้นทะเบียนอาคารอนุรักษ์ที่เป็นเรือนไม้ ข้อกำหนดในเรื่องวัสดุก่อสร้างที่เด่นชัดคือเรื่องของหลังคา ในเขตอนุรักษ์ (ZPP-UA) กำหนดให้การซ่อมแซมต้องใช้ดินขอ(กระเบื้องดินเผา) เท่านั้น ส่วนในเขตประวัติศาสตร์สามารถใช้ได้ทั้งดินขอและกระเบื้องซีเมนต์สีขาว (แต่ก็มีความยืดหยุ่น เพราะชาวบ้านชอบกระเบื้องสีแดงมากกว่า) ในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการซ่อมบ้านที่บังคับการใช้วัสดุ ทางโครงการมรดกได้มีนโยบายช่วยเหลือเรื่องเงินซื้อดินขอของหลังคาให้กับอาคารที่ได้ขึ้นทะเบียนอนุรักษ์ โดยจะช่วยเหลือเงินให้ครึ่งหนึ่ง (ตามบัญชีการขึ้นทะเบียนอาคารอนุรักษ์ปีค.ศ. 2001 อาคารที่ขึ้นทะเบียนมีทั้งหมด 610 อาคารซึ่งรวมทั้งอาคารของวัดด้วย)

ในการให้ความช่วยเหลือในเรื่องเงิน ทำให้เจ้าของอาคารต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่มากนัก แต่ก็มีคนให้ข้อสังเกตว่า การใช้ดินขอของหลังคานั้นแม้ว่าจะมีข้อดีหลายประการ อย่างเช่นทำให้บ้านเย็นขึ้น ไม่เหมือนกับหลังคาสังกะสีที่ทำให้บ้านร้อน แล้ววัสดุนั้นก็เป็นวัสดุของท้องถิ่น ทว่าการมุงด้วยดินขอจะต้องทำโครงไม้เพื่อวางกระเบื้องเป็นจำนวนมาก เพราะดินขอนั้นแผ่นเล็กและปลายด้านหนึ่งทำเป็นที่เกาะกับโครงไม้ ซึ่งจะต่างกับการมุงด้วยสังกะสีที่มีขนาดใหญ่ทำให้ง่ายกว่าเพราะใช้โครงไม้น้อยกว่า อาคารที่กำลังปรับปรุงซ่อมแซมและอาคารสร้างใหม่ดูจากรูป 25.26

รูป 25 อาคารตรงข้ามวัดแสนที่กำลังปรับปรุงซ่อมแซม

รูป 26 บ้านสร้างใหม่ใกล้กับเขตวัดเชียงทอง

เรื่องการมุงหลังคาวัดที่บังคับให้ทุกวัดต้องใช้ดินขอ พระสงฆ์ได้บอกว่าเป็นเรื่องดีที่ห้องการมรดกช่วยจ่ายเงินครึ่งหนึ่ง ในส่วนที่เหลือนั้นวัดได้มาจากการถวายปัจจัยของชาวบ้านที่มาทำบุญ แต่ก็มีสิ่งที่ยังวัดไม่ค่อยพอใจ คือเรื่องการที่ทางวัดไม่สามารถกำหนดรูปแบบของอาคารก่อสร้างที่ทางวัดต้องการได้ อย่างเช่นความต้องการอาคารหลายชั้นมากกว่าเดิม โดยรูปแบบของการก่อสร้างจะต้องส่งไปให้ทางห้องการมรดกเป็นผู้พิจารณาเสียก่อน ถ้ากรณีความเห็นไม่ตรงกัน ก็จำเป็นต้องเป็นไปตามแบบของห้องการมรดก²

ในด้านความเห็นไม่ตรงกัน ได้มีกรณีหนึ่งคือการทำรั้วของเกสต์เฮาส์ที่สร้างใหม่ในฝั่งตรงข้ามเยื้องกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหลวงพระบาง แต่เดิมทางเจ้าของอาคารได้ทำรั้วคอนกรีตล้อมอาคาร แต่อันเนื่องมาจากที่ดินตรงนี้ไปติดกับเขตพระธาตุพูสี ทางห้องการมรดกจึงให้ทุบทิ้ง เพราะว่ามีผลต่อทัศนียภาพ ซึ่งต่อมาก็ได้ข้อตกลงกันในการล้อมรั้วด้วยไม้ไผ่ (รูป 27) ³

² ในเรื่องของกฎระเบียบต่าง ๆ ได้มีร่างกฎหมายปกปักรักษา แต่กฎหมายนี้ยังไม่ผ่านสภา แต่ในบางเรื่องได้มีการนำไปไว้ในตำราของประธานประเทศขึ้นเกี่ยวกับการปกปักรักษามรดก นอกจากนี้ก็ยังมีอยู่ในกฎหมายผังเมือง กฎหมายกฎระเบียบตัวเมืองหลวงพระบาง

³ ในการบังคับใช้ให้ทำตามคำแนะนำของห้องการมรดก จะมีอยู่ในกฎหมายผังเมือง ในกรณีที่มีคนทำแล้วไม่แจ้ง ก็ต้องหยุดก่อนถ้าทำให้ดูไม่กลมกลืน ไม่เช่นนั้นก็จะถูกปรับใหม่ 10 % ของมูลค่าการก่อสร้างหรือถูกรื้อถอนสิ่งก่อสร้างนั้น

รูป 27 รั้วไม้ไผ่ของอาคารเกสต์เฮาส์สร้างใหม่บริเวณติดเขตพระธาตุพูสี

การบังคับด้านรูปแบบการก่อสร้าง เจ้าของร้านอินเทอร์เน็ตและเกสต์เฮาส์ที่ด้านหลังร้าน กำลังมีการก่อสร้างตัวอาคารเรือนพักเพิ่มขึ้น ได้เล่าให้ฟังว่า กิจการเรือนพักได้ทำมานาน 5 ปีแล้วที่กำลังสร้างขึ้นใหม่ด้านหลัง ยูเนสโก(ห้องการมรดก)เป็นผู้ออกแบบให้ รูปแบบก็จะเป็นแบบเดียวกันหมด เวลาที่จะตัดแปลงซ่อมแซมบ้าน วิธีการก็คือไปยื่นคำร้องที่ยูเนสโก ถ้าเรื่องไม่นานก็ 3 เดือน ถ้านานก็เป็นปี

ผลกระทบจากการจัดการเรื่องทางกายภาพของห้องการมรดกที่มีผลต่อวิถีชีวิตของผู้คน อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ เรื่องของแผนการก่อสร้างตลาดกลางแจ้งที่คาดว่าจะก่อสร้างตรงที่กลุ่มลาวสูงจับจองเป็นแผงขายสินค้าที่ระลึกประเภทผ้าแก่นักเที่ยว ด้วยเหตุผลว่าสภาพที่เป็นอยู่นั้นดูระเกะระกะ (รูป 28)

รูป 28 แผงขายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวของพวกลาวสูง

และการที่จะต้องให้บ้านเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตพระธาตุพูนี้อยู่ออกไป เพราะเป็นเขตธรรมชาติ นอกจากนี้ก็จะมีบ้าน 2-3 หลังที่บริเวณวัดแห่งหนึ่งทางด้านแม่น้ำโขงที่จะต้องย้ายเช่นเดียวกัน เพราะว่าบ้านเหล่านี้อยู่ใกล้วัดมากเกินไป

ในแผนการในอนาคตของเมืองหลวงพระบาง คือความต้องการขยายเขตพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจออกไป โดยต้องการให้มีเรือนพักต่าง ๆ ขยายออกไปอยู่นอกเมืองมากขึ้น เพราะที่พักในตัวเมืองมีอยู่จำกัด และจะทำให้การเติบโตของเมืองมากระจุกตัวอยู่ที่บริเวณเดียว แต่การจะขยายเมืองออกไปนั้นจำเป็นที่จะต้องขยายการก่อสร้างในเรื่องของถนน ไฟฟ้า และโทรศัพท์ให้ทั่วถึง (แผนการขยายตัวเมืองดูแผนที่ 3) ตามแผนการนี้เจ้าของร้านขายของชำที่อยู่ในเขตประวัติดศาตร์(ZPP-UB) ให้ความเห็นต่อความเปลี่ยนแปลงที่ตัวเมืองได้ขยายตัวออกมาว่า เมื่อก่อนนั้นขายของอยู่ที่ตลาดดารา แต่ตอนนี้ละแวกนี้มีคนมากขึ้นจากการที่มีเรือนพักให้นักท่องเที่ยว ทำให้สามารถเปิดร้านของที่ตรงนี้ได้ จากเดิมบ้านหลังนี้ให้น้องสาวอยู่อาศัยโดยไม่ได้ทำกิจการอะไร และตอนนี้ก็สบายขึ้น เพราะว่ามีร้านขายของที่บ้านของตัวเอง โดยอีกห้องหนึ่งถัดไป ลูกสาวก็เปิดเป็นร้านอาหาร(ลูกค้าที่นั่งกันอยู่เป็นนักท่องเที่ยวชาวตะวันตก) โดยในปีหน้าก็อยากที่จะขยายกิจการเพิ่มขึ้นอีกห้องหนึ่งถัดไป โดยจะขยับร้านขายของไปเพื่อให้ร้านอาหารกินพื้นที่สองห้อง

นอกจากนี้ทางการก็ยังมีแผนงานเกี่ยวกับการทำสถานที่พักผ่อน(สวนสาธารณะ)ในเมืองหลวงพระบางโดยคาดว่าถ้ามีงบประมาณจะสามารถทำได้บริเวณพื้นที่ว่างใกล้ทางทางด้านฝั่งแม่น้ำโขง และโครงการการปูดินจี้(อิฐ) บริเวณทางเดินเท้าโดยทางห้องการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ต่อไปจากถนนสายหลัก ส่วนตรงบริเวณทางเดินเท้าของถนนสายหลักนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานผังเมือง โดยงบประมาณส่วนนี้ได้รับความช่วยเหลือมาจากต่างประเทศ

2) ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ของตัวเมือง

ในตัวอย่างหนึ่งของปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ของตัวเมืองนี้ก็คือ การที่หลวงพระบางเป็นเมืองที่ล้อมรอบไปด้วยเนินเขาน้อยใหญ่ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการรับสัญญาณคลื่นโทรศัพท์ ในการรับข่าวสารจากโลกภายนอกของชาวเมืองหลวงพระบางในปัจจุบันที่กระทำกันก็คือ การรับสัญญาณด้วยจานดาวเทียมหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า อ่างดาวเทียม การมีของใหม่ด้วยสภาพเช่นนี้มองกันว่าเป็นทัศนียภาพที่ไม่น่าดูของการเป็นเมืองเก่า ในความพยายามปรับภาพเมืองหลวงพระบางให้รักษาเค้ารอยของอดีตไว้มากที่สุด ในที่นี้สามารถมองได้ว่าเป็นการรักษาคุณค่าในทางวัตถุของอดีตกาล ตามความหมายนี้คือการทำความเข้าใจต่อการกระทำที่เป็นแนวความคิดของ

การเป็นมรดกโลก ความพยายามปรับเปลี่ยนทัศนคติด้วยการไม่ยอมให้มองเห็นอ่างดาวเทียมบนตัวอาคาร แสดงให้เห็นถึงการเอื้อมเข้าไปในวิถีชีวิต ในที่นี้ก็คือการได้รับข่าวสารความรู้ และความบันเทิงของครอบครัว (รูป 29)

รูป 29 จานดาวเทียมบนหลังคาบ้านที่พบเห็นได้ทั่วไปที่หลวงพระบาง

เหตุปัจจัยในด้านภูมิศาสตร์ของตัวเมืองที่รายล้อมไปด้วยภูเขา ยังเกี่ยวพันโดยตรงกับเส้นทางเศรษฐกิจ โดยคนทำอาชีพค้าขายได้มองไปในมุมนี้ เขาบอกว่า หลวงพระบางเป็นเมืองไม่มีชายแดน ทำให้ไม่มีรายได้ อย่างชาวบ้านก็ปลูกข้าวทำไร่อื่นๆ ก็ไม่มีมากพอที่จะเอาไปขาย ได้แต่พอกินและขายได้เงินมาเพียงเล็กน้อย ซึ่งไม่ได้ทำให้เกิดรายได้ต่อประเทศ การเป็นเมืองมรดกโลกทำให้สามารถทำการค้าได้

อีกจุดหนึ่งที่เกิดมาจากภูมิศาสตร์ของตัวเมืองคือ การที่หลวงพระบางเป็นเมืองที่โอบล้อมด้วยแม่น้ำอย่างแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน อีกทั้งยังมี หนองน้ำ เป็นจำนวนมาก (แผนที่ 4) การใช้น้ำในการอุปโภคบริโภคทั้งของชาวบ้านและบรรดาร้านอาหารและโรงแรมที่ต้องรองรับนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ด้วยรูปแบบของพื้นที่ใช้สอยตามแบบธุรกิจการท่องเที่ยวนี้ ผลกระทบโดยตรงที่จะมีต่อสิ่งแวดล้อมก็คือ การเกิดของเสียทั้งเรื่องน้ำเสียและขยะที่จะมีเป็นจำนวนมาก โดยของเสียเหล่านี้ถ้าปล่อยลงสู่แหล่งน้ำตามธรรมชาติต่าง ๆ อย่างเช่นแม่น้ำโขง ถือว่าเป็นผลเสียอย่างร้ายแรงต่อสภาพแวดล้อมและต่อสุขภาพของชุมชนของผู้ที่อยู่ปลายน้ำ

ความห่วงใยในเรื่องนี้สิ่งที่ทางห้องการมรดกได้ดำเนินการไปคือที่ บึงหนองบัว ตรงเวียงแก้ว (รูป 30) กฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นมาก็คือ ไม่ให้มีการถมดิน แล้วก็ไม่ให้ระบายน้ำออกจากหนองน้ำ น้ำที่ไหลเข้าไปในบึงจะต้องเป็นน้ำที่สะอาดผ่านการบำบัดแล้ว

รูป 30 บึงหนองบัวที่เป็นหนึ่งในหนองน้ำที่ได้รับการอนุรักษ์

การดำเนินการในเรื่องของการบำบัดน้ำที่ได้ดำเนินการไปบ้างแล้วอีกเรื่องหนึ่งคือ การบำบัดน้ำเสียจากห้องน้ำของโรงเรียนประถม โรงพยาบาล และที่วัด การสร้างห้องน้ำและระบบบำบัดน้ำเสียจากห้องน้ำวัดเช่นที่วัดสบและวัดแสน (รูป 31,32) การก่อสร้างและระบบที่ทำจะเป็นระบบที่ง่ายและไม่ต้องดูแลมาก หลังจากสร้างแล้วก็ได้มอบให้เป็นสมบัติของโรงเรียนและสมบัติของวัด

รูป 31 ป้ายการดำเนินงานสร้างห้องน้ำและการบำบัดน้ำเสียที่หน้าวัดสบ

รูป 32 หอถังน้ำที่สร้างใหม่ในรูปแบบของหอการมรดกของวัดแสน

สำหรับน้ำเสียจากเรือนพัก โรงแรม และอาคารบ้านเรือนต่าง ๆ ยังคงเป็นโครงการที่ต้องการทำ และกฎใหม่ที่คาดว่าจะมีคือ การที่โรงแรมหรือเรือนพักที่จะขออนุญาตตั้งขึ้นใหม่จะต้องมีจัดทำระบบน้ำเสีย จึงจะอนุญาตให้เปิดดำเนินการ

การนำเทคโนโลยีแบบใหม่อย่างเช่นระบบบำบัดน้ำเสียเข้ามาในการจัดการเมือง จึงเป็นเรื่องหนึ่งที่มีความจำเป็น ในการเปลี่ยนแปลงของเมืองโดยหลักการแล้วคือ คนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ แต่ด้วยการกระโดดข้ามในพัฒนาการด้านการเรียนรู้ในเรื่องเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ได้ส่งผลให้คนท้องถิ่นมีบทบาทน้อยในสภาวะอย่างในปัจจุบัน ภาระอันนี้จึงต้องตกอยู่กับผู้คนและชุมชนภายใต้การจัดการของรัฐในระบบการศึกษาที่ต้องผลิตบุคลากรเข้ามาดูแล ทั้งความเก่าความใหม่ที่หลั่งไหลเข้ามากระทบหลวงพระบางจึงเป็นความซับซ้อน ซึ่งทั้งหลายล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ในความเก่าที่ต้องมีความใหม่ของเทคโนโลยีเข้ามารักษาสภาพแวดล้อม จึงไม่ใช่เรื่องง่ายกับภาระของคนในชุมชนในเวลาอันสั้น

3) ปัจจัยด้านพื้นที่ใช้สอยอันเกี่ยวพันกับเรื่องทางวัฒนธรรม

การจะอยู่ร่วมกันได้อย่างไรระหว่างวัดที่เป็นวิถีชีวิตตามแบบดั้งเดิมกับสถานบันเทิงในบริเวณใกล้เคียงกัน ที่นักท่องเที่ยวเข้าไปแสวงหาความสุขด้วยการดื่มกินตามร้านอาหารที่ตกแต่งตามแบบที่เฉพาะเพื่อเรียกลูกค้า น่าจะเป็นคำถามที่หลายคนที่ได้พบเห็นหลวงพระบางในวันนี้ และอีกคำถามหนึ่งก็คือผู้คนจะปรับตัวอย่างไรเมื่อพวกเขาไม่สามารถกำหนดพื้นที่ใช้สอยต่ออาคารบ้านเรือนที่เป็นของพวกเขา

สำหรับคนที่ไปเยือนหลวงพระบางในช่วงเวลานี้ นอกจากจะได้เห็นการก่อสร้างปรับปรุงอาคารบ้านเรือน ทั้งที่สร้างใหม่และซ่อมแซมของเดิมแล้ว ยังจะได้เห็นว่ามีร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกและกิจการบริการนักท่องเที่ยวจำนวนมากมายเรียงรายกันตามถนนสายกลางอย่างถนนสักกะลินและสี่สะพานวง กิจการที่เพิ่มมากขึ้นตามการสังเกตของนักท่องเที่ยวที่เคยมาหลวงพระบางก่อนหน้านี้คือ ร้านขายผ้าพื้นเมืองและของที่ระลึก ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านขายฟิล์มและอัดรูป ร้านอาหารฝรั่ง นอกจากนี้ก็ยังมีเกสต์เฮาส์หรือที่หลวงพระบางใช้คำว่าเรือนพัก ซึ่งมีอยู่จำนวนมากมายังที่ติดกับถนนใหญ่และตามตรอกซอกซอย (เฉพาะในช่วงปี 2000-2001 จำนวนโรงแรม เกสต์เฮาส์ ร้านอาหารและสถานบันเทิงต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้นจาก 147 เป็น 163 แห่ง)

ในความพยายามรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นหลวงพระบางตามแบบวิถีชีวิตดั้งเดิมเอาไว้ ได้กลายเป็นมุมที่สำคัญของการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางวัฒนธรรมอย่างที่รัฐกระทำเพื่อสร้างปรากฏการในการปะทะกับวัฒนธรรมอื่นที่ติดมากับตัวของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ตัวอย่างอันนี้รัฐได้ใช้ลักษณะทางกายภาพของสถานที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม โดยในงานบุญประเพณีและการทำบุญที่ต้องเกี่ยวข้องกับวัด รัฐก็ควบคุมการแต่งกายของคนหลวงพระบาง โดยเฉพาะกับผู้หญิงที่ต้องนุ่งซิ่น ไม่เช่นนั้นจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมงาน เรื่องการแต่งกายของผู้หญิงทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้านหลายคนได้มีความคิดเห็นตรงกัน เมื่อถูกถามถึงเรื่องวัฒนธรรมประเพณี สิ่งแรกที่นึกถึงคือเรื่องการแต่งกาย เจ้าหน้าที่รัฐท่านหนึ่งได้พูดถึงเรื่องการเกล้านมของผู้หญิงลาวว่าในตัวเมืองจะไม่ค่อยเห็นแล้ว และหนุ่มสาวนิยมนุ่งกางเกง ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดมาจากการขยายตัวทางเทคโนโลยีข่าวสารที่ไปทั่วถึงกัน อีกอย่างหนึ่งคือ นักท่องเที่ยวตะวันตก ที่บางคนสวมเสื้อตัวน้อย (สายเดี่ยว) (รูป 33) ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติของคนหนุ่มสาว ทำให้วัฒนธรรมอันดีของลาวเปลี่ยนแปลงไป

รูป 33 วัดเชียงทองกับนักท่องเที่ยวใส่เสื้อสายเดี่ยว(เสื้อสีชมพูม้าย)

เส้นทางวัฒนธรรมกับผลของการท่องเที่ยวที่ชักนำนักท่องเที่ยวต่างวัฒนธรรมเข้ามาเยือน เห็นได้จากเหตุการณ์หนึ่งในเวลาเช้าตรู่ หลังจากเสียงกลองของวัดที่อยู่ด้านปลายของถนนหน้าวังหรือถนนสักกะลิน บริเวณใกล้กับโรงแรมสันติ พระสงฆ์ในแต่ละวัดอาทิเช่น วัดแสน วัดสบ วัดโพธิ์เมือง เป็นต้น ในละแวกนั้นจะเดินออกจากวัดมารวมกันเพื่อบิณฑบาต ในแต่ละเช้าจะมีพระสงฆ์จำนวน 200-300 รูป เดินอุ้มบาตรเดินเรียงรายกัน ตามทางเดินข้างทางแม่หญิงลาวที่สวนใหญ่จะอยู่ในช่วงวัยกลางคนขึ้นไปจะพากันนำเสื่อผืนเล็กมาปูนั่งพร้อมทั้งกระติบข้าวเหนียว การใส่บาตรคือ การใช้มือกำข้าวเหนียวขนาดพอดีหีบใส่ไปในบาตรให้พระสงฆ์ที่ละรูป⁴ ภาพของการใส่บาตรข้าวเหนียวนี้เป็นวิถีชีวิตในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องปกติของผู้คน แต่สำหรับนักท่องเที่ยวแล้วคือภาพที่แปลกตา และต่างก็อยากเก็บภาพเอาไว้ ดังจะเห็นว่าในเวลาเดียวกันของการใส่บาตรของแม่หญิงลาวรุ่งขึ้น บรรดานักท่องเที่ยวต่างชาติที่แต่ละคนมีกล้องถ่ายรูปและนั่งรออยู่ก่อน (บางกลุ่มรอนักท่องเที่ยวที่พักไกลจากที่นี่จะพานักท่องเที่ยวต่างชาติมาเพื่อการนี้โดยเฉพาะ) ต่างพากันมารุมถ่ายรูป จนบางครั้งกลายเป็นความสับสน อีกทั้งยังกลุ่มแม่ค้าที่คานหาบข้าวเหนียวใส่ห่อ และเด็กขายดอกไม้เพื่อขายแก่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะจะยังคงเสนอขายสินค้าต่อนักท่องเที่ยวให้ซื้อข้าวเหนียวห่อเพิ่ม เพราะว่ามีพระสงฆ์เป็นจำนวนมาก การที่นักท่องเที่ยวบางคนอยากมีส่วนร่วมด้วยการซื้อคนละ 2-3 ใบต้องทำให้ไม่พอกแก่การที่จะใส่บาตรได้ทั่วถึง

ความซ้อนกันของการกระทำในสถานที่เดียวกันในเวลาเดียวกัน แต่ต่างเจตนา ต่างความคิด ต่างศรัทธา เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและเปราะบาง โดยภาพนี้เราลองนึกภาพว่าแม่หญิงลาวเหล่านี้ตื่นนอนขึ้นมาตอนรุ่งสางเพื่อนั่งข้าวเหนียว เจตนาอันนี้คือความศรัทธาต่อพุทธศาสนา และเป็นวิถีปฏิบัติมาช้านาน ส่วนนักท่องเที่ยวนั้นก็อยู่ในวิถีของการเป็นผู้บริโภคในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การแวะเวียนในเวลาสั้น ๆ ไม่ได้สร้างความเข้าใจและสัมผัสกับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งได้มากนัก จึงไม่ใช่เรื่องแปลกถ้าภาพที่ไม่คุ้นเคยจะสร้างความตื่นเต้น และก็นำไปสู่การดักดวงในแต่ละความต้องการของแต่ละคนเพื่อความคุ้มค่าของการเดินทางท่องเที่ยวของแต่ละคน

ในเรื่องทำนองเดียวกัน เรายังมองเห็นได้จากภาพทั่วไปของการเดินไปมาของผู้คน นอกจากเรื่องของการแต่งกายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังเป็นเรื่องของการกินอยู่ที่อาคารที่มีกลิ่นอายแบบยุคอาณานิคมตรบบริเวณสองฟากฝั่งถนนสายหลักที่ได้กลายมาเป็นร้านอาหารที่เน้นอาหารฝรั่ง และจะพบว่านักท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวตะวันตกจะนั่งดื่มกินกันอย่างเพลิดเพลิน ลักษณะเช่นนี้ชาวหลวงพระบางคนหนึ่งพูดด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ ว่าบริเวณนี้เป็นถนนของคนมี คนทั่ว ๆ ไปอย่างเราไม่มีเงินจะไปอยู่ไปกินแถวนั้น (รูป 34,35)

⁴ การใส่บาตรในตอนเช้าที่หลวงพระบางเป็นการใส่บาตรข้าวเหนียว ส่วนกับข้าวนั้นจะมีผู้นำใส่ปิ่นโตไปวัด

รูป 34 นักท่องเที่ยวชาวตะวันตกในร้านอาหารแบบฝรั่งเศสตรงถนนสีเสี้ยววง

รูป 35 ตลาดขายของตามวิถีชีวิตแบบชาวบ้าน

จากที่ยกตัวอย่างมา จะเห็นว่าการเป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพระบาง ได้ดึงเอาทั้ง เรื่องการเมืองระดับประเทศมายังการเมืองระดับท้องถิ่นในรูปของห้องการมรดก ภายใต้กรอบ สภาพทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในเรื่องของการจัดการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และด้วยรูปแบบที่เฉพาะของหลวงพระบางที่นอกจากตัวอาคารเก่าที่ยังทรงคุณค่าแล้ว ความมีชีวิตของหลวงพระบางคือ การมีผู้คนที่ยังต้องดำเนินชีวิตร่วมกันไปกับวัตถุ ความเกี่ยวพันต่อผู้คนนั้นได้เชื่อมโยงมายังเรื่องของวัฒนธรรมความเป็นอยู่ ดังจะเห็นว่าพื้นที่ทางด้านกายภาพที่ดูจะมีอิทธิพลต่อผู้คนมากที่สุดคือ วัดและบ้าน วัดคือสัญลักษณ์ของความศรัทธา ส่วนบ้านคือหนึ่งในปัจจัยสี่ของมนุษย์ เพียงสองพื้นที่การใช้สอยอันนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญต่อคนหลวงพระบางตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย โดยประการหลังเจ้าของร้านขายเครื่องบวชตรงสี่แยกเวียงแก้วได้ให้มุมมองไว้อย่างน่าสนใจคือ คนลาวจะไม่เอาศพคนตายไปเก็บไว้ที่วัด แต่จะเก็บไว้ที่บ้าน ที่เป็นมรดกโลกไม่ดีตรงที่ ไม่สามารถทำตามใจตัวเองได้ อย่างคนที่อยู่บ้านห้องแถวซึ่งมีพื้นที่คับแคบและไม่สามารถจะต่อเติมขยายพื้นที่บ้าน การเก็บศพไว้ที่บ้านจะไม่สะดวก ไม่เหมือนกับคนที่เขามีบ้านเป็นหลัก เขาจะมีที่มากกว่า ระยะเวลาของการเก็บศพไว้ที่บ้าน บางทีก็ 7 วัน 14 วัน หรืออาจจะเป็นเดือน ขึ้นอยู่กับฐานะ เพราะว่าต้องมีการทำบุญเลี้ยงพระและเลี้ยงแขกที่มาช่วยงานตลอดช่วงระยะเวลานั้น แต่ในกรณีนี้ก็มิทางออกสำหรับบ้านที่คับแคบไม่สะดวกจริง ๆ โดยผู้ที่ช่วยตอบคือคนที่เก็บตัวบนเนินเขาตรงพระธาตุพูสี คนลาวจะไม่เผาศพที่วัด ถ้าบ้านค้าขายและไม่สะดวกจริง ๆ ก็เอาไปฝากไว้ที่วัดได้ แต่อย่างไรก็ไม่เผาที่วัด ศพจะถูกนำไปประกอบพิธีที่สุสานนอกเมืองตรงทางไปบ้านผานม โดยจะต้องนิมนต์พระสงฆ์ระดับอธิการของวัดจากในตัวเมืองเป็นผู้ทำพิธี

จากการวิเคราะห์โดยภาพรวมด้วยการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้คนในหลากหลายอาชีพในบริเวณเขตอนุรักษ์(ZPP-UA) ได้ทำให้มองเห็นว่า กลุ่มคนที่มีศักยภาพในการทำการค้า หรือสามารถใช้ประโยชน์กับตัวอาคาร ไม่ว่าจะเป็นทำกิจการเป็นร้านขายของ ทำเป็นเรือนพักนักท่องเที่ยว ทำเป็นร้านอาหาร หรือประกอบกิจการอื่น ๆ กลุ่มคนเหล่านี้มีความพอใจต่อการที่หลวงพระบางได้เป็นเมืองมรดกโลก เพราะว่าพวกเขาต่างมีรายได้เพิ่มมากขึ้น นั้นย่อมหมายถึงความกินดีอยู่ดีของครอบครัว ตามแนวทางนี้ได้มีแนวโน้มขยายออกไปนอกเขตอนุรักษ์ว่าการค้าขาย การทำเรือนพัก การทำร้านอาหารเป็นสิ่งที่พวกเขาอยากทำ และในการประกอบอาชีพที่ต่อเนื่องกันอย่างคนเย็บผ้าพื้นเมืองที่ผลิตสินค้าส่งให้กับร้าน ถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อของในร้านมาก พวกเขาก็มีงานและรายได้มากขึ้นไปด้วย ในที่นี้อาจกล่าวได้ว่าความพอใจต่อผลในทางบวกด้านเศรษฐกิจ ได้ไปสอดคล้องกับตัวเลขทางเศรษฐกิจของรัฐบาลที่ในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมา รายได้จาก

ธุรกิจท่องเที่ยวได้ทำเงินรายได้เข้าประเทศมาเป็นอันดับหนึ่ง และมีแนวโน้มการเติบโตที่เพิ่มมากขึ้น

จากความโดดเด่นและความสอดคล้องกันในทางเศรษฐกิจในระบบมหภาคและจุลภาค อันเป็นผลมาจากธุรกิจการท่องเที่ยว ได้พบว่าสิ่งเหล่านี้เองได้ครอบคลุมและเป็นตัวกำหนดคกลไกของเมืองหลวงพระบางทั้งเรื่องทางกายภาพและวิถีชีวิตของผู้คน ความเปลี่ยนแปลงในสายตาของนักท่องเที่ยวชาวไทยคนหนึ่งที่เคยมาหลวงพระบางในช่วงก่อนปีค.ศ.1998 เมื่อได้มาพบเห็นหลวงพระบางในปีค.ศ.2002 ได้บอกว่า ที่สังเกตได้ชัดคือ ถนนถนนหนทางมีรถมอเตอร์ไซด์มากขึ้น⁵ และที่ประหลาดใจก็คือบรรดาร้านค้า เกสต์เฮาส์ และร้านอินเทอร์เน็ตที่ผุดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ในความคิดของนักท่องเที่ยวได้รู้สึกเสียดยาภาพเก่า ๆ ของหลวงพระบางอยู่บ้าง แต่ก็เห็นว่าดีกับความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาดสะบายที่เพิ่มมากขึ้น แต่ที่ไม่ค่อยชอบนักคือราคาสินค้าของที่ระลึกและราคาอาหารการกินที่ค่อนข้างแพง⁶ สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาหลวงพระบางช่วงปีค.ศ. 1998 – 2001 ได้บอกว่า ได้รับข่าวสารการท่องเที่ยวหลวงพระบางจากโฆษณาการท่องเที่ยวในหนังสือพิมพ์ ทำให้มีความสนใจ ที่แปลกใจเมื่อมาถึงคือมีฝรั่งมาเที่ยวที่นี่เป็นจำนวนมาก คนที่นี่มีอัธยาศัยดี แต่ที่ควรปรับปรุงคือไฟฟ้าตามถนนหนทางยังน้อย ทำให้ไม่สะดวกเวลาเดินในเวลาหัวค่ำหรือกลางคืน และฝุ่นที่เยอะ

เรื่องราคาสินค้าและค่าครองชีพ แม่บ้านที่เป็นเจ้าของร้านขายผ้าและเครื่องเงินตรงถนนสี่สะพานวงได้พูดถึงเรื่องนี้ เงินได้มากมาก็จริง แต่ก็จ่ายไว โดยจะต้องเสียภาษีแพง ในการทำการค้านั้น ทางภาษี 20% ของรายรับ (50% สำหรับภาษีเรือนพัก) ส่วนผลกระทบต่อคนกลุ่มใหญ่คือค่าครองชีพแพง อาหารการกินต่าง ๆ แพง เงินก็ตกต่ำเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะพวกน้ำมันรถซึ่งนำเข้ามาจากไทย อย่างค่าครองชีพที่แพงขึ้น เห็นได้จากเมื่อก่อนนี้ชาวบ้านมีรายได้ 10,000 กีบ จะสามารถซื้อได้ทั้งข้าว ยา และอื่น ๆ แต่เดี๋ยวนี้ซื้อได้แต่ข้าวอย่างเดียว คือตอนนี้ค่าครองชีพสูงขึ้น 3-4 เท่าตัว ในเวลาไปจ่ายกับข้าวสำหรับครอบครัวที่อยู่กัน 4 คน จะใช้เงินประมาณหมื่นกว่ากีบ

ความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือเรื่องของการเปลี่ยนย้ายของประชากร อย่างในบริเวณถนนสายหลักก็จะพบว่ามีย่านหรืออาคารบางหลังที่เจ้า

⁵ รถมอเตอร์ไซด์โดยส่วนใหญ่นำเข้ามาจากประเทศจีน ที่ได้รับความนิยมคือ Honda รุ่น wave ราคาประมาณ 28,000 – 30,000 บาท แต่ถ้านำเข้ามาจากประเทศไทยยี่ห้อและรุ่นเดียวกันจะราคาประมาณ 50,000 – 70,000 บาท

⁶ ราคาอาหารในบ้านแบบธรรมดา คือ ผักชีวุ้นใส่หมู,ไก่,เนื้อ = 3,000 กีบ(32 บาท)

ข้าวผัดไก่,วุ้น,หมู = 8,000 กีบ(32บาท)

สเต็กวัว = 18,000 – 20,000 กีบ (72 – 80 บาท)

ของบ้านให้ผู้อื่นเช่าเพื่อทำกิจการ (รูป 36-39) อัตราค่าเช่านั้นอยู่ในช่วง 100 – 300 เหรียญต่อเดือน การให้ผู้อื่นเช่านั้นก็เป็นการบอกโดยปริยายว่าเจ้าของบ้านจะต้องย้ายไปอยู่ที่อื่น และในเวลาเดียวกันคนที่เข้ามาอยู่ใหม่ต่างก็ไม่เคยอยู่ในอาคารนี้มาก่อน โดยบางคนย้ายมาจากเวียงจันทน์ ไชยะบุรี หรือแม้แต่ชาวต่างประเทศที่เข้ามาเช่าทำกิจการ เรื่องของการให้เช่าอาคารนี้มีข้อสังเกตว่า บ้านให้เช่าส่วนใหญ่เจ้าของบ้านจะเป็นพวกกลุ่มคนที่เข้ามาอยู่ในหลวงพระบางช่วงหลังจากที่ลาวได้ใช้ระบบสังคมนิยมในปีค.ศ.1975 ส่วนกลุ่มคนหลวงพระบางที่อยู่มาก่อนหน้านั้นจะรักถิ่นฐานมากกว่า และก็พยายามที่จะปรับตัวให้กับระบบเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ในผลกระทบเรื่องการเปลี่ยนย้ายประชากร ที่กระทบโดยตรงคือกลุ่มที่ปลูกสร้างอาคารในเขตที่ได้มีการกำหนดไม่ให้มีการปลูกสร้างอย่างในเขตธรรมชาติ หรือบ้านที่อยู่ใกล้วัดมากเกินไป และยังเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยและค้าขายชั่วคราวอย่างพวกกลุ่มลาวสูงบริเวณใกล้ตลาดดารา ผู้ที่อยู่อาศัยเหล่านี้ทางการได้กำลังดำเนินการที่จะให้คนเหล่านี้ย้ายออกไป

และความคิดเห็นที่ตรงกันของคนหลายกลุ่มอย่างเช่น ผู้อยู่อาศัยในเขตอนุรักษ์ในหลากหลายอาชีพ และพระสงฆ์ในวัดคือ เรื่องของการไม่สามารถกำหนดรูปแบบของตัวอาคารที่ตนเองเป็นเจ้าของ โดยเฉพาะเรื่องของความต้องการพื้นที่ใช้สอยที่มากขึ้นในทางประโยชน์ของตนเองและครอบครัวหรือแม้แต่ของชุมชน ในปัญหาเรื่องของการเป็นภาระค่าใช้จ่ายที่ชาวบ้านต้องจ่ายมากขึ้นกับวัสดุก่อสร้างที่ทางการกำหนด ก็ได้มีความพยายามแก้ปัญหา อย่างในเรื่องการมุงหลังคาด้วยดินขอ ทางห้องกรมรดกได้มีนโยบายการช่วยออกค่าใช้จ่ายครึ่งหนึ่งกับอาคารที่ได้ขึ้นทะเบียนเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระ ซึ่งผลปรากฏว่าได้สร้างทัศนคติที่ดีทั้งเจ้าของอาคารรวมไปถึงทางวัดที่รู้สึกพอใจ

รูป 36 บ้านตรงถนนสี่สะพานวงดัดประกาศให้เช่า

รูป 37 อาคารที่ให้เช่าทำการค้าโดยจำนำเช่าเป็นรายเดือน

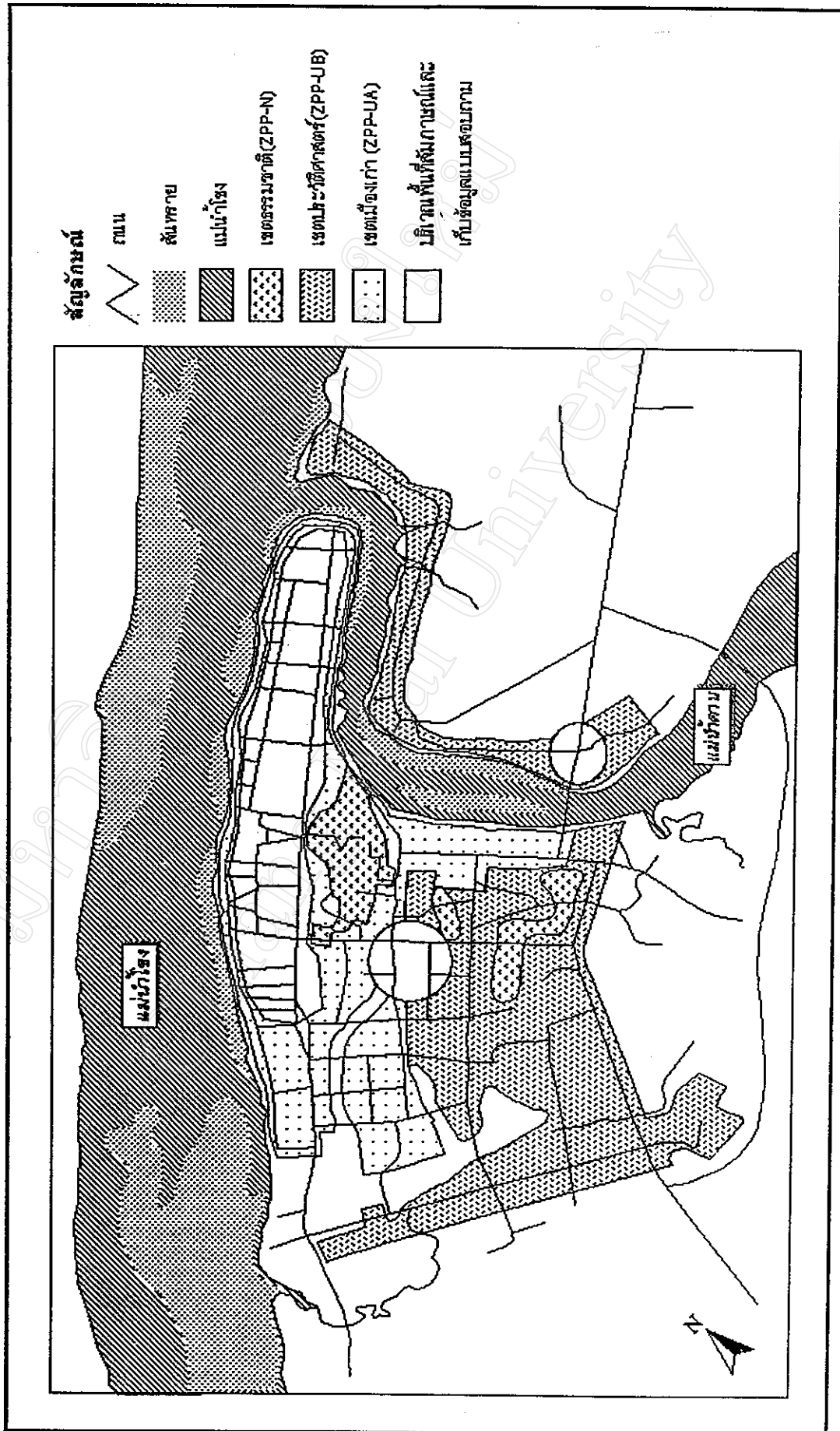

รูป 38 อาคารที่ทำเป็นบริษัทท่องเที่ยว

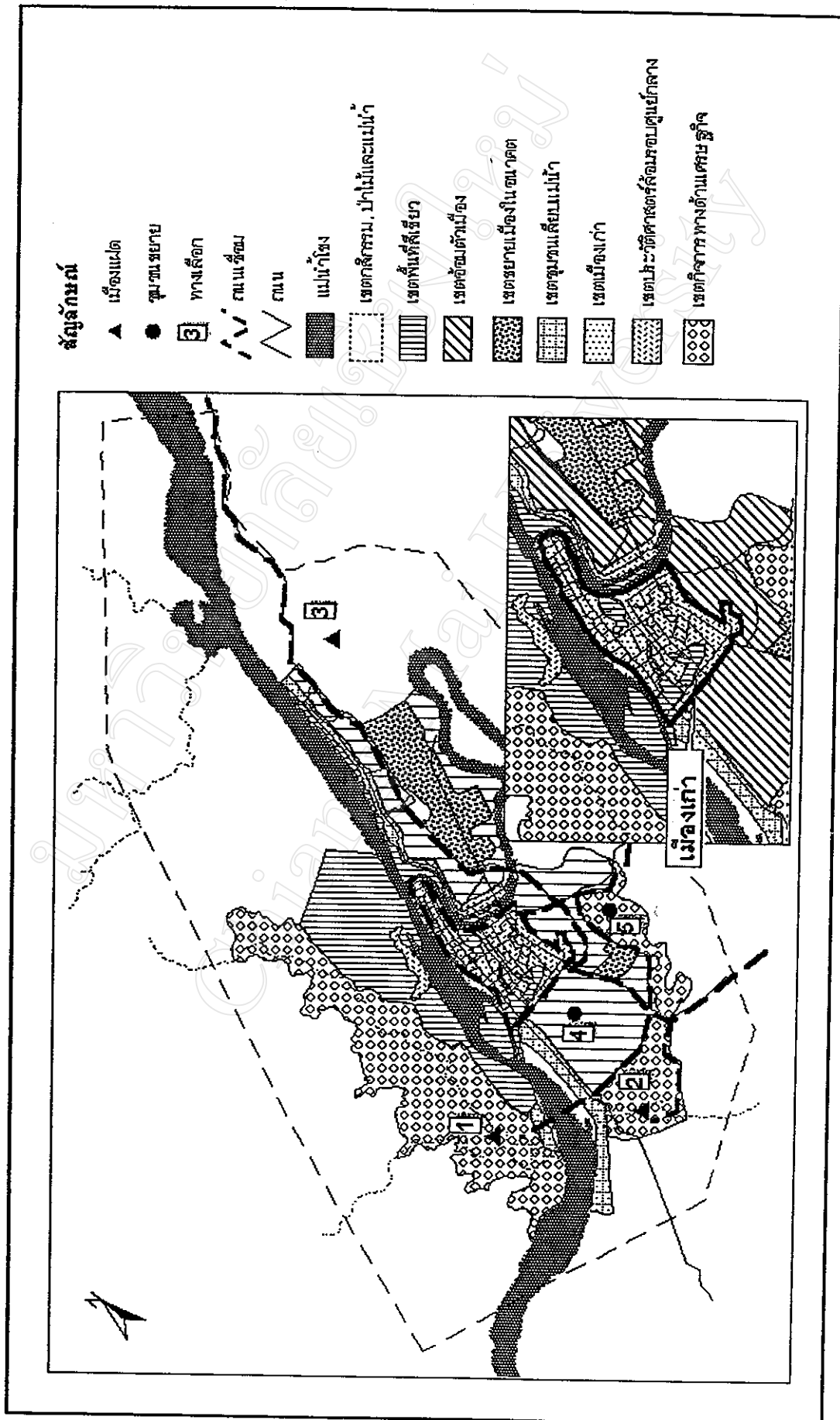

รูป 39 ห้องเช่าริมขวาทำเป็นบริษัทฯ ท่องเที่ยวแบบผจญภัย (ผู้ดำเนินการเป็นชาวตะวันตก)

แผนที่ 2 แสดงบริเวณพื้นที่การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์

แผนที่ 3 แสดงบริเวณที่มีแนวโน้มการขยายตัวของตัวเมืองหลวงพระบาง

แผนที่ 4 แสดงพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งเป็นบริเวณที่ได้รับการอนุรักษ์

